

Toch moet dit oproer in al zijn bescheidenheid ons beletten in te stemmen met de verzekering van een argeloze socioloog, dat 'in Nederland tot 1870 sociale vrede heerste' ⁶⁴). Deze verzekering raakt werkelijk kant noch wal. Ten minste sinds 1840 waren blijken van onvrede verre van zeldzaam. Onder Willem II, wiens korte regering één malaisetijd was, waren honger-protestacties bepaald frequent, o.a. in 1844 in Overijssel, in 1845 in Holland, in 1847 in Groningen en Friesland. Vooral het ellende-jaar van de aardappelenziekte 1845 was er rijk aan. In bijna alle Hollandse steden was de toestand haast doorlopend gespannen. Een explosie van wanhoop in september 1845 te Den Haag doet door menige trek, o.a. door de medewerking van een brooddronken jeugd, denken aan de De Vletter-troebelen van bijna een kwart-eeuw later. Op 15 september 1845 begonnen met avondlijke samenscholingen van meest halfwassen slungels, bereikte de rel op de avond van 24 september zijn hoogtepunt in de Wagenstraat en haar verkommerde omgeving ⁶⁵).

Naar een zondebok grijpend, maakte een vrijwel machteloos gebleken politie zich meester van de journalist Eilert Meeter, die in 'lilliputters' als 'De Miniaturbode' opruiende taal placht uit te slaan. Afgezien van het persoonlijk contrast tussen de losbandige Meeter – volgens J. de Bosch Kemper 'een adder, die zich uit den laagsten poel der volksverbastering omhoog gekronkeld had' ⁶⁶) – en de matigheidsapostel Jacob de Vletter, treft ons de overeenkomst in de door hen gespeelde rol en het gedrag der politie jegens hen. Het is echter niet zonder betekenis, dat Meeter door de justitie van medeplichtigheid werd vrijgesproken en De Vletter tien jaren tuchthuisstraf kreeg; het lijkt mij een bewijs, dat sinds 1848 de denk-dictatuur van de 'nieuwe heersers' ook de magistratuur had doordrongen. Had de romantische Willem II langer mogen leven en – bovenal – had hij helderder begrippen gehad, dan zou hij zich tussen 1850 en 1870 zuchtend hebben kunnen verwijten meegewerkt te hebben tot de opkomst van een plutocratie en misschien ingestemd hebben met de diep in Thorbecke c.s. teleurgestelde Van Bevervoorde, die op 17 mei 1851 neerschreef, dat het Nederlandse volk in 1848 *la dupe d'une abominable comédie* was geworden ⁶⁷).

Het hier bedoelde versmallingsproces van het liberalisme is overigens een algemeen-Europees verschijnsel. Het is de demonstratie